

Zbyněk M o r a v e c

POČÁTKY ARCHEOLOGICKÉHO BĀDÁNÍ NA OSTRAVSKU

DOI 10.69108/cszm-b.2024.1-2.07

Abstract

The paper summarizes the first archaeological finds in Ostrava up to 1903. The person of the teacher K. J. Bukovanský, who carried out his own excavations there, especially between 1872 and 1889, published his findings in periodicals and subsequently kept the objects in his collections or presented them at exhibitions or privately to researchers, is, above all, emphasized. The interest in the oldest monuments in Ostrava is illustrated not only by the exhibition from 1888, but also by the second nomadic meeting of the Olomouc museum in 1884, or the research expeditions led by K. J. Maška.

Keywords: history of research, archaeology, Ostrava, Ostrava Region, Bukovanský

Archeologie na Ostravsku zažívá v současné době výrazný rozvoj, ať už na poli terénního výzkumu, tak v oblasti publikace a celkově prezentace.¹ V souvislosti s vyšší aktivitou v terénu a s tím souvisejícím zpracováním různých témat jsou také znova nahlíženy počátky badatelských aktivit v oblasti archeologie. Tento příspěvek si klade za cíl shrnout dosavadní poznatky a zároveň i upozornit na to, že Ostrava měla již od 19. století položené základy archeologické práce.

Časové a prostorové vymezení

Příspěvek se zaměřuje především na nejstarší období archeologického bádání a prezentace. Určitou hranici tvoří rok 1903, kdy městys Polská Ostrava odkoupil od Karla Jaromíra Bukovanského jeho sbírky, včetně sbírky archeologické.² Spodní časová hranice není stanovena, nicméně těžiště práce bude spočívat zejména v 2. polovině 19. století.

Prostorové vymezení příspěvku na Ostravsko, jak uvádí nadpis, je třeba upřesnit ve smyslu akcentování Moravské a Slezské Ostravy, případně Muglina a pak návrší Landek. Tedy oblastí, jež (kromě Muglina) dodnes patří k hlavním badatelským objektům zájmů.

Zdroje informací

Hlavní informační zdroje představují zejména dobové materiály, které je možné rozdělit na články v periodickém tisku (Opavský týdeník, Práce, Mährisch-schlesischer Grenzboten, apod.), soudobá odborná periodika (např. Památky archeologické, Mittheilungen der kaiserl.

1 Od roku 1998 probíhají na Ostravsku téměř každoročně menší i rozsáhlejší archeologické výzkumy (souhrnně k roku vydání: Michal ZEŽULA, *Archeologie a počátky Moravské Ostravy (Archeologické výzkumy v historickém jádru města v letech 1998–2002)*, in: Ostrava Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 21, Ostrava 2003, s. 7–44; Zbyněk MORAVEC, *Ostrava a její blízké okolí v době kolem první poloviny 14. století*, in: David Majer (ed.), Král, který létal. Moravsko-slezské pomezí v kontextu středoevropského prostoru doby Jana Lucemburského, Ostrava 2011, s. 107–158, cit. s. 110 a tomu začínají odpovídat rovněž analytické a syntetické práce (Blažena PRZYBYLOVÁ (ed.), *Ostrava. Počátky a vývoj středověkého města*, Ostrava 2017; TÁŽ (ed.), *Ostrava*, Praha 2013; Z. MORAVEC, *Železné předměty z archeologického výzkumu na Masarykova náměstí v Ostravě v roce 2006*, Ostrava 2018; TÝŽ, *Kachlový soubor z Kostelního náměstí v Ostravě*, Ostrava 2019 atd.).

2 Václav PAJUREK, *Historická koncepce Ostravského muzea*, závěrečná práce, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, Filozofická fakulta, Katedra muzeologie, Brno 1974; Andrea POKLUDOVÁ, *Karel Jaromír Bukovanský – pedagog, vlastivědný pracovník, archeolog, publicista a zakladatel českého muzejnictví ve Slezsku*, Časopis Slezského zemského muzea, série B – vědy historické (dále ČSZM-B) 54/1, 2005, s. 26–52, cit. s. 35.

königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale) a pak různé dokumenty, jež jsou dnes uloženy v archivech (pro účely tohoto článku: Archiv města Ostravy, Archiv Národního muzea, Archiv Akademie věd, pozůstalost K. J. Bukovanského uložená v Ostravském muzeu).

Kromě této pramenné základny bylo téma dějin bádání na Ostravsku zpracováno již v 90. letech doktorkou Zdeňkou Měchurovou,³ která publikovala i seznam nálezů uložených v Naturhistorisches Muzeum ve Vídni.⁴ Téma vývoje medievální archeologie v regionu zase poměrně nedávno vyhodnotila doktorka Markéta Tymonová.⁵

Nejstarší archeologické nálezy na Ostravsku

V počátečním období, které sahá až do 16. století, máme zprávy jen o objevu toho či onoho předmětu. Ve výjimečných případech jsou některé z artefaktů dodnes uloženy v muzeích. Téměř vždy však postrádáme přesnou lokalizaci a bližší náleзовé okolnosti. Předměty archeologické povahy jsou objevovány čistě náhodně a na Ostravsku ani jinde v okolí není nikdo, kdo by o nich systematicky podával zprávy, zachraňoval je a uchovával.

O nejstarším nálezu nejen na Ostravsku, ale i v širším regionu referuje ve vídeňských Mittheilungen Anton Peter. Ten uvádí, že u Moravské Ostravy byly v 16. století vykopány dvě nádoby a následně jsou tyto předměty detailně popsány. Deskripce je natolik podrobná, až lze nabýt dojmu, že obě hrncovité nádoby měl autor v ruce, mohl je změřit, spočítat oběžné žlábků, či popsat poškození okraje jedné z nich. Je tedy možné, že Peterova zpráva se vážala ke konkrétním artefaktům, které byly uloženy v některé z tehdy dostupných sbírek. Celkový popis nádob (jedna hrncovitá nádoba cca 18 cm vysoká tvrdě vypálena do šeda s výzdobou šikmých oběžných linek, druhá cca 15–16 cm vysoká s ouškem a oběžnou nevýraznou výzdobou žlábků) může celkem dobře odpovídat vrcholně středověké keramické produkci.⁶

Další poměrně stará zpráva je stručnější a méně popisná, byť lze objev lépe lokalizovat. V roce 1781 měli dělníci při čištění vodního příkopu u obecního hostince vyzvednout na 374 blízce neurčených stříbrných mincí. Nález je zřejmě možné umístit do prostoru dnešního parkoviště před hotelem Imperial.⁷ S numismatikou je spojený i další zajímavý objev. V roce 1823 byl u kostela sv. Josefa na (tehdy) Polské Ostravě vykopán stříbrný denár císaře Traiana.⁸ Mince je dodnes uložena ve sbírce Slezskeho zemského muzea.

Pokud bychom překročili Odru a zamířili k Landeku, přináší nám doposud nejstarší známé zprávy o nálezech na tomto návrší periodikum Silesia z roku 1884. Zmíněno je zde vyprávění havíře z Petřkovic, který měl zřejmě ještě v 1. polovině 19. století navštívit hradní sklepení a najít tam „prastaré nože a hliněné věci“.⁹ Kromě toho je zde a pak také v Opavském týdeníku uvedeno, že místní hostinský vlastní malou sbírku „pazourkových zbraní“ či „hrotů“.¹⁰

3 Zdena MĚCHUROVÁ, *Vývoj archeologie na Ostravsku*, Archeologické rozhledy 48, 1996, s. 565–579.

4 TÁŽ, *Archeologické nálezy z Moravy ve sbírkách Prehistorického oddělení Přírodovědeckého muzea ve Vídni*, Zprávy České archeologické společnosti při ČSAV, Supplément 13, 1992.

5 Markéta TYMONOVÁ, *Medievální archeologie v českém Slezsku*, Archaeologia historica 45/2, 2020, s. 553–597.

6 Anton PETER, *Heidnische Grabalterthümer in Schlesien*, Mittheilungen der kaiserl. königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 15, 1870, Anhang 70–80, cit. s. 71.

7 Jaroslav POŠVÁŘ, *Moravské nálezy mincí v 18. a 19. století*, Numismatický sborník I, 1953, s. 82–108, s. 86.

8 Věra MICHNOVÁ, *Nález římského denáru císaře Traiana ze Slezske Ostravy z roku 1823 (Příspěvek k soupisu nálezů antických mincí ve Slezsku)*, ČSZM-B 56/1, 2007, s. 80–82.

9 18. Juli (*Funde auf der Landecke*), Silesia 25/87, 20. 7. 1884, s. 4–5.

10 [Karel Jaromír BUKOVANSKÝ?], *Z Polské Ostravy 1. září (Z „Landeku“)*, Opavský týdeník 15/69, 3. 9. 1884, s. 3; Souhrně: Z. MORAVEC, *Archeologické nálezy na Landeku v 2. polovině 19. století. Příspěvek k počátkům archeologického bádání na Ostravsku*, Památky 1/4 (Morava a Slezsko), 2022, s. 3–15.

Na závěr této části se vraťme opět k Moravské Ostravě. V roce 1866 zaslal Václav Stieber, budoucí starosta Polské Ostravy, Národnímu muzeu v Praze část palcátu, který měl být nalezen tehdejšíím předsedou čtenářského spolku Františkem Oderským na poli necelý kilometr severozápadně od Moravské Ostravy (asi v prostoru mezi Moravskou Ostravou a Přívozem).¹¹ O nález palcátu informuje o více než desítku let později i Karel Jaromír Bukovanský, ale podává několik nepřesných údajů. Kromě špatné datace do roku 1867, měl být nálezcem přímo V. Stieber a dále Bukovanský dává nález předmětu do souvislosti se stavbou silnice – dnešní ulice Bohumínská. Kromě toho ale také uvádí, že palcát měl být z tvrdého dřeva.¹² Bukovanského údaje jsou překvapivé v tom smyslu, že během necelých deseti let bylo povědomí o nálezu zkreslené nejen v osobě nálezce, ale také v lokalizaci.

Pozoruhodný je ale též samotný akt předání „starožitnosti“ do muzea. Ukazuje to na povědomí hodnoty nalezeného předmětu a snahu o jeho uchování pro budoucí generace. Předání palcátu do muzea naznačuje také existenci zájmu nejen o národní věc, ale rovněž o poznání dějin a památek, které mohou historii pomáhat objevovat.¹³ Předznamenává tak další období, v kterém je tento zájem ilustrován sběratelstvím, terénním výzkumem a také publicitou a zájmem, jíž vyvolala archeologická výstava v roce 1888, a v kterém již v intencích hodnoceného tématu dominuje osoba Karla Jaromíra Bukovanského.

Karel Jaromír Bukovanský

Muž, který je neodmyslitelně spojen s počátky archeologie na Ostravsku, se narodil 20. listopadu 1844 ve Žďánicích. Když dospěl, kráčel v učitelských šlépějích svého otce, a to nejprve v roce 1862 v Pohořelicích a následně po působení v Brancicích a Archlebově byl na podzim 1864 jmenován učitelem v Kloboukách. Právě toto místo Bukovanského život ovlivnilo velmi výrazně a mělo vliv i na jeho následný dlouholetý pobyt a vyučování v Ostravě. Předně se zde seznámil s rozvinutým českým spolkovým životem a početnými vlastenci, zejména pak se zemským poslancem Josefem Wurmem. Právě jeho dcera Karolína se následně stala Bukovanského celoživotní družkou, což upevnilo vztah Bukovanského nejen k Josefu Wurmovi, ale také k jeho bratru, knězi, vlastenci a v našich souvislostech především spoluzakladateli Vlasteneckého muzea v Olomouci Ignátu Wurmovi. Právě ten Bukovanského doporučil pro vyučování v nově vznikající škole na Salmovci v Ostravě. Bukovanský zde začal vyučovat v roce 1870 a nebyl jen pedagogem či publicistou, ale v hledáčku jeho zájmu byla také etnografie, zpěv, včelařství a zejména archeologie.¹⁴

Aktivita K. J. Bukovanského na poli archeologie byly v souhrnné práci o archeologickém bádání na Ostravsku zhodnoceny jako „povrchní a nahodilé“ s tím, že těžištěm zájmu pro Bukovanského zůstala oblast jeho předchozího působení, tedy Kloboucko.¹⁵ Ačkoliv badatelský zájem Bukovanského o jihomoravský prostor přetrvával po celou dobu jeho pobytu v Ostravě, je potřeba s ohledem na nové poznatky Bukovanského působení v procesu bádání na Ostravsku přece jen trochu více přiblížit.

11 Archiv Národního muzea, fond Společnost Národního muzea, Archeologický sbor, kart. 2, inv. č. 110.

12 K. J. BUKOVANSKÝ, *Polská Ostrava a okolí*, Polská Ostrava 1878, s. 32.

13 Srov. Pavel ŠOPÁK, *Město muzeí: Ostrava*, Opava 2021, s. 14.

14 A. POKLUDOVÁ, *Karel Jaromír*, s. 26–29.

15 Z. MĚCHUROVÁ, *Vývoj archeologie*, s. 567.

Bukovanského výkopy a výzkumy

Poznatky, zjištěné z jeho prací a také ze studia periodického tisku, na jehož redakci se Bukovanský podílel (příloha k Opavskému týdeníku Ostravan, týdeník Práce), či jehož redakci svými příspěvky zásoboval, byly již v několika případech zpracovány a publikovány.¹⁶

S Bukovanského terénní aktivitou je možné spojit zejména výkopy na návrší nad Mundlochem, na něž měl získat finanční dotaci od pracovníka Anthropologisch-Ethnographische Abteilung vídeňského Naturhistorisches Hofmuzeum ve Vídni Jozefa Szombathyho.¹⁷ Spolu s horním úředníkem Juliem Krušandlem zde v letech 1883 a 1888 částečně prokopali souvrství, které lze snad interpretovat jako požárovou destrukci středověké usedlosti, asi tvrže zaniklé vpádem husitů roku 1428.¹⁸

Kromě návrší nad Mundlochem, prováděl K. J. Bukovanský drobnější výkopy na Landeku¹⁹ a v letech 1876 a 1877 podrobněji zkoumal a následně na více místech popsal hrobky Sedlnických z Choltic, na které narazil při rekonstrukci školy.²⁰

Mimo tyto vlastní výkopové práce byl K. J. Bukovanský volán i k výkopům, kde bývalo něco objeveno. Zajímavý nález byl popsán ze Zárubku u šachty *Vilímky*, kde 4. dubna 1881 dělníci *přišli v hloubce asi 2½ metru na rozličná dřeva v zemi připevněná, kdež našli i starou minci*. K. J. Bukovanský na dané místo dorazil a důkladně je prozkoumal. Následně vše popsal na stránkách Opavského týdeníku, konkrétně v příloze Ostravan. Když odmyslíme samotný nález zlaté mince Zikmunda Lucemburského, která byla při odborné komisi záhadně ztracena, pak je na publikaci v novinovém tisku pozoruhodný především důkladný popis náleзовých okolností, který pak vede ke zřejmě správné interpretaci situace coby starého řečiště Ostravice.

Další, spíše letná zmínka se týká Moravské Ostravy. Při kopání vodovodu u kostela sv. Václava byl zřejmě porušen původní farní hřbitov a dle Bukovanského inventáře z roku 1903 odtud pochází jedna lidská lebka. Není jasné, zda se Bukovanský na výkop přišel podívat osobně, anebo kosterní ostatky od někoho získal.

Pokud bychom měli shrnout terénní aktivitu K. J. Bukovanského, nelze samozřejmě její význam přeceňovat. Nemáme k dispozici žádné plánky situací ani kresebné náčrty získaných předmětů. Musíme si vystačit jen se stručným slovním popisem, často rozesetým porůznu v periodickém tisku a Bukovanského publikacích. Přesto je třeba ocenit alespoň rámcový popis náleзовých situací (Zárubek a Mundloch), na jehož základě je možné dát některé předměty do určitých základních souvislostí. Bukovanský byl navíc první, kdo výkopy za účelem průzkumu lokality na Ostravsku a blízkém okolí nejen realizoval, ale zároveň o nich ochotně referoval. Mimo to na Zárubku, návrší nad Mundlochem a ostatně ani v interiéru bývalého kostela sv. Jiří žádné další výzkumy až dodnes prováděny nebyly a Bukovanského zprávy jsou tak jedinými svědky porušených náleзовých situací.

16 Z. MORAVEC, *Archeologické vykopávky K. J. Bukovanského ve slezských částech dnešní Ostravy*, in: *Vlastivědné listy Slezska* 45/1–2, 2019, s. 11–12.

17 A. POKLUDOVÁ, *Karel Jaromír*, s. 40–41.

18 Více viz: Z. MORAVEC, *Poloha „nad Mundlochem“ v Ostravě*, in: Ivo Hlobil – Daniela Rywiková (edd.), *Jan Lucemburský. Kultura, umění a zbožnost na Moravě a ve Slezsku v době vlády prvního Lucemburka*, Ostrava 2012, s. 293–308.

19 Viz Z. MORAVEC, *Archeologické nálezy na Landeku*.

20 *Z Polské Ostravy dne 12. června (Nález – Nový spis)*. Opavský týdeník 8/24, 16. 6. 1877, s. 3; K. J. BUKOVANSKÝ, *Zaniklá místa hornická ve Slezsku*, Opavský týdeník 8/35, 2. 9. 1882, příloha Ostravan, s. 1; K. J. BUKOVANSKÝ, *Dějiny Polské Ostravy*, Polská Ostrava 1901, s. 88–89.

Předměty z Bukovanského badatelských výkopů jsou alespoň částečně uloženy v Ostravském muzeu (návrší nad Mundlochem) a ve Slezském zemském muzeu (zlatá náušnice a část prstenu z hrobky Anny Marie Sedlnické z Choltic).²¹

Archeologická výstava roku 1888

U příležitosti čtyřicetiletého výročí panování Františka Josefa I. byla v Moravské Ostravě instalována vůbec první archeologická výstava. Duchovním otcem a organizátorem celé akce byl opět K. J. Bukovanský. Okolnosti vzniku, realizace a průběhu výstavy již byly podrobně publikovány včetně seznamu vystavovaných předmětů.²² Lze snad jen shrnout, že výstava byla otevřena 1. prosince 1888 v hostinci „U hroznu“ tedy poblíž kostela sv. Václava a vybrané vstupné bylo věnováno na dobročinné účely. I přes své označení jako „archeologická“, nebyly na výstavě prezentovány jen archeologické nálezy, ale obecně různé starožitnosti a také výšivky. Svě sbírky zde nevystavil pouze K. J. Bukovanský, ale také K. J. Maška, Vlastivědné muzeum v Olomouci a několik desítek dalších osob či subjektů (školy, úřady). Výstava se těšila velké pozornosti novin a návštěvnosti publika a musela být prodloužena do 16. prosince. Za těchto 14 dnů ji navštívilo bezmála dva tisíce osob. Není vyloučeno, že právě v souvislosti s touto výstavou K. J. Bukovanský prováděl v roce 1888 své výkopy na návrší nad Mundlochem.

Bukovanského archeologická sbírka

K. J. Bukovanský již od svého působení na jižní Moravě postupně budoval stále početnější sbírku. Když ji v roce 1872 prezentoval v rámci několikadenní výstavy ve škole na Salmovci, byla tehdy rozdělena na část archeologickou, národopisnou a sbírku starých listin a tisků.²³ O archeologické sbírce se dále dozvídáme ze seznamu vystavených předmětů k roku 1888²⁴ a nejpodrobněji nakonec z inventáře, který byl vypracován v roce 1904.²⁵ Celkově je v inventáři archeologické části vedeno na 90 položek o 1041 kusech. Z velké části jsou zde zastoupeny předměty z jižní Moravy, Štramberku a dalších blíže či vzdáleněji situovaných lokalit.²⁶ Nálezy z Ostravska ovšem nechybí a objevují se zde i předměty získané z výkopových prací na návrší nad Mundlochem, Landeku či v budově školy. Obecně je Bukovanského prezentace sbírek v roce 1872 považována za dobu vzniku první ostravské muzejní instituce.²⁷ Je nezpochybnitelné, že Bukovanského sbírky tvoří nejstarší základ sbírek dnešního Ostravského muzea, a to včetně těch archeologických. Ovšem pro vznik muzea je třeba víc než jen veřejně vystavit soukromou sbírku starožitností. V posledních několika letech je tedy i na základě zmínek v dobovém periodickém tisku rok 1872, coby letopočet vzniku muzejní

21 Zbyněk MORAVEC – Pavla SKALICKÁ, *Náušnice a zlomek prstenu z hrobky Sedlnických z Choltic*, in: Jiří Šíl (ed.), *Země a její muzeum*, Opava 2014, s. 84.

22 Z. MORAVEC, *Archeologická výstava v Moravské Ostravě v roce 1888*, *Pravěk*. Nová řada 20, 2012, s. 325–334; Nověji se výstavě věnuje P. ŠOPÁK, *Město muzeí*, s. 62.

23 A. POKLUDOVÁ, *Karel Jaromír*, s. 34–35.

24 Z. MORAVEC, *Archeologická výstava*, s. 327–328.

25 Archiv města Ostravy, fond Ostravské muzeum, kart. 4, inventář Muzea Karla Jaromíra Bukovanského v Polské Ostravě.

26 Podrobnější soupis viz Z. MĚCHUROVÁ, *Vývoj archeologie*, s. 566–567; Případně V. PAJUREK, *Historická koncepce*, s. 15–16.

27 K tomu nejlépe A. POKLUDOVÁ, *Karel Jaromír*, s. 34–35.

instituce na Ostravsku, zpochybňován.²⁸ Ostatně jak ukázala výstava v roce 1888 sběratelů (i) starožitností bylo na Ostravsku, či bližším i vzdálenějším okolí poměrně hodně. Co Bukovanskému v tomto směru určitě nelze upřít je jeho snaha o shromáždování (a ochranu) starožitných předmětů tak, aby nedošly k úhonně, či aby nebyly přeneseny za hranice mocnářství, a to i za cenu vlastních nákladů.²⁹

Další archeologické nálezy z poloviny 19. století

Přínos Bukovanského pro archeologii regionu tkví rovněž v jeho zpravodajské činnosti. Ačkoliv mnohé příspěvky v dobovém periodickém tisku jsou anonymní, lze za nimi tušit právě osobu tohoto učitele z Polské Ostravy. Z dané doby tak máme z Ostravska zprávy o několika někdy i velmi početných mincovních depotech³⁰ nebo také o různých nálezech z Kunčiček.³¹

Samozřejmě z Ostravska známe i objevy, které Bukovanskému unikly, anebo se o nich prostě jen nezmínil. Mezi ně patří zejména drobný depot železných předmětů objevený u hradu na Landeku na podzim 1896,³² anebo nález hrncovité nádoby v Přívoze patrně při stavbě seřazovacího nádraží (nádobu byla v roce 1887 darována do Přírodovědeckého muzea ve Vídni).³³

„Archeologické přednášky“ roku 1884

Dne 2. listopadu roku 1884 se konala druhá kočovná schůze Muzejního spolku Olomouckého, a to v Moravské Ostravě. Na programu tohoto shromáždění byl cyklus přednášek pro odbornou i laickou veřejnost a následně proběhla diskuze. Schůze se zúčastnili J. N. Woldřich, K. J. Maška, J. Wankel a do Ostravy dorazil také V. Prasek, který v Opavském týdeníku patrně o akci informoval.³⁴ J. N. Woldřich přednášel o Době bronzové v Čechách a na Moravě, pojednání J. Wankla, které pro nemoc přečetl E. Bufka, neslo název O utracování a obětování životů lidských zvláště v době předhistorické. Zájem veřejnosti o přednášky byl dle dobového tisku nemalý a to i ze strany žen. Jistě je zajímavé, že z Ostravy bylo členy muzejního spolku na 40 lidí.

Role ani účast K. J. Bukovanského na akci není jasná, neboť není uveden na žádném publikovaném seznamu. Další den, tedy 3. listopadu se nicméně objevuje drobná zpráva, že J. N. Woldřich, středoškolský profesor E. Fierlinger a E. Bufka navštívili školu na Salmovci a prohlédli si sbírky K. J. Bukovanského.³⁵ Je tedy možné, že si Bukovanský přednášky ujít nenechal.

28 Srov. Z. MORAVEC, *Počátky muzejnictví v Ostravě a Karel Jaromír Bukovanský*, in: J. Šíl (ed.), *Země a její muzeum*, s. 78–83; Podrobně toto téma zpracoval a vyhodnotil Lukáš JANEČEK, *Uč čítí sebe sama: Počátky muzejnictví na Ostravsku*, magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Brno 2017, s. 47–56; Nejnověji pak P. ŠOPÁK, *Město muzeí*, s. 12–14, 54–56.

29 *Z Polské Ostravy 17. ledna (Koupě starožitností)*, Opavský týdeník, příloha 6 (1234), 19. 1. 1889, s. 2.

30 Z. MORAVEC, *Nálezy mincí na Ostravsku v 2. polovině 19. století*, *Folia numismatica* 28/1, 2014, s. 115–119.

31 TÝŽ, *Archeologické vykopávky*, s. 11–12.

32 TÝŽ, *Archeologické nálezy na Landeku*.

33 Z. MĚCHUROVÁ, *Archeologické nálezy z Moravy*, s. 14; K tomu poznámka v Z. MORAVEC, *Ostrava a její blízké okolí*, s. 125.

34 [Vincenc PRASEK?], *Zpráva o schůzi muzejního spolku Olomouckého, která se konala dne 2. listopadu v Mor. Ostravě*, *Opavský týdeník* 15/87, 5. 11. 1884, s. 1–2; *Kronika olomouckého spolku vlastivědného*, *Časopis Muzejního spolku olomouckého I*, 1884, s. 176, 177.

35 *Z Polské Ostravy 3. listopadu (vzácná návštěva)*, *Opavský týdeník* 15/87, 5. 11. 1884, s. 3.

Další badatelé a sběratelé

Mezi další významné osobnosti, které se alespoň malým dílem zajímaly o prostor Ostravska, patří zejména Karel Jaroslav Maška, který nejen, že zapůjčil předměty na výstavu v roce 1888, účastnil se druhé kočovní schůze olomouckého muzejního spolku, ale také na Ostravsko několikrát badatelský zavítal. Na základě jeho deníků lze zmínit, že navštívil Novou Bělou, Muglinov, Slezskou Ostravu nebo Petřkovice.³⁶ Patrně K. J. Bukovanský informoval na stránkách Opavského týdeníku z počátku roku 1889, že K. J. Maška plánoval sám prozkoumat návrší nad Mundlochem.³⁷ Každopádně K. J. Maška nakonec publikoval v roce 1890 stručnou zprávu o nálezů pazourkových čepelek a mamutí stoličky z okolí Moravské Ostravy. Vzhledem k souvislostem článku se zdá pravděpodobné, že jím zmíněné nálezy pochází z Bukovanského výkopů na Mundlochu. Z jeho poznámky, že zde neměl při výzkumu úspěch, vysvítá, že i on nějaké výkopy na návrší nad Mundlochem prováděl, ale nenalezl zde nic zajímavého.³⁸

Zprávy o starožitných, často archeologických nálezích zejména na Opavsku zajišťoval v rámci Opavského týdeníku hlavně Vincenc Prasek a jeho osoba jistě ne náhodou figuruje také při realizaci druhé kočovní schůze muzejního spolku v Ostravě dne 2. listopadu roku 1884.³⁹ Autorovi tohoto článku není prozatím známo, že by byl Vincenc Prasek spojen s konkrétním archeologickým nálezem z Ostravy. Nicméně stál u zrodu Muzea matice Opavské (právě v roce 1884), které pak některé zejména mincovní nálezy z depotů z Ostravy přechovávalo.⁴⁰

Jak již bylo naznačeno, kromě K. J. Bukovanského existovalo na Ostravsku mnoho jiných sběratelů starožitností, kteří přechovávali také předměty, které je možné považovat za archeologické nálezy. Kromě výše zmíněného hostinského z Petřkovic či spíše Koblova, jenž měl zřejmě sbírku různých silicitových úštěpů či nástrojů, známe jejich jména hlavně díky archeologické výstavě z roku 1888. Předměty řekněme archeologického charakteru sesbírali např. E. Mládek, učitel F. Nechanický, dr. Kubiczek, aj.⁴¹

Závěr

Pokud bychom měli počátky archeologického bádání na Ostravsku nějak shrnout, je možné vytyčit nejprve období jednotlivých nálezů, které byly buď zničeny, odprodány či zůstaly uchovány v různých tehdy již fungujících institucích, např. ve Vídni nebo Opavě. Příchod K. J. Bukovanského, jeho zájem o archeologii a celkově o hmotné památky a také vazby na vlastenecké prostředí na střední a jižní Moravě přinesly určitou kvalitativní změnu, byť stále v intencích amatérského starožitnictví. Bukovanský neměl v úmyslu systematicky a nezaujatě zkoumat prehistorii oblasti Ostravy a ani nevybočil z kolejí svého vlastenecky orientovaného amatérského zájmu o nejstarší dějiny Ostravska. Přesto lze jeho působení považovat za jeden z vrcholů místního regionálního bádání v oblasti archeologie. Bukovanský na Ostravsku prováděl badatelsky orientované výkopové práce, zorganizoval rozsáhlou, místní veřejnosti nadšeně přijatou, archeologickou výstavu a svá zjištění neváhal publikovat v tisku nebo v rámci

36 Z. MĚCHUROVÁ, *Vývoj archeologie*, s. 567; Archiv Archeologického ústavu České republiky, fond Maška Karel Jaroslav. Rukopisné deníky I-IV, V-XIV.

37 *Z Polské Ostravy 27. ledna (Archeologie)*, Opavský týdeník 20/9, 1889, příloha, 30. 1. 1889, s. 2.

38 Karel Jaroslav MAŠKA, *Bericht des Conservators Professor Maška über seine Forschungen in Mähren*, Mittheilungen der kaiserl. königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 16, 1890, s. 45.

39 *Kronika olomouckého*, s. 176.

40 Mince z návrší nad Mundlochem a depotu u Zubrova hostince: *Dary našemu muzeu*, Opavský týdeník 18/58, 1887, s. 3.

41 Viz Z. MORAVEC, *Archeologická výstava*.

svých monografických publikací. Zkoumal lokality, které dodnes znovu zkoumány nebyly (návrší nad Mundlochem, budova školy – dříve kostel sv. Jiří) a je tedy jediný, kdo o nich podává alespoň nějakou zprávu. Předměty, které získal, dále uchovával a jeho odkaz tak i nyní přetrvává v několika muzejních sbírkách. Vrcholem jeho činnosti v této oblasti je mezidobí cca 1872 až 1889. Přínos jeho působení vynikne zvláště v kontrastu s dobou po prodání jeho sbírky Polské Ostravě v roce 1903 a jeho následném odchodu z Ostravska.

Na Bukovanského amatérské bádání na Ostravsku nikdo nenavázal a jeho sbírky byly během první světové války z nemalé části rozchváčeny. Ani další desetiletí 20. století nebyla archeologii na Ostravsku příliš nakloněna. První profesionální archeolog, který nastálo pracoval v Ostravě, tak nastoupil do Ostravského muzea teprve v roce 1971 (Dr. Lea Wiegandová), tedy více než sto let po příchodu K. J. Bukovanského na školu na Salmovci.

The Beginnings of Archaeological Research in Ostrava

Summary

The paper tries to trace the beginnings of archaeological research in the Ostrava Region, specifically before 1903, when K. J. Bukovanský sold his collections to Polish, today Silesian, Ostrava. The lower limit is not set, but the oldest known finds from the Ostrava Region date back to the 16th century (two pot-shaped vessels). Overall, this time can be divided into two stages. The first period, which lasts until the arrival of K. J. Bukovanský in Ostrava, is characterized by randomly discovered objects, which, however, are sometimes deposited in already existing institutional collections (today the Silesian Museum, the National Museum). After the arrival of K. J. Bukovanský, the Ostrava Region attracts certain patriotic-oriented research interest. In Ostrava, non-professionally conducted excavations by K. J. Bukovanský (possibly also by K. J. Maška) are carried out – especially the hill above Mundloch in Muglinov, but there is also exploration of construction excavations (Zárubek, former church of St. George). K. J. Bukovanský organizes the first archaeological exhibition in Moravian Ostrava (1888), publishes periodicals and monographs, and his collections, which include a large archaeological collection from the Ostrava Region, subsequently become the oldest part of today's Ostrava Museum. In addition, the second nomadic meeting of the Museum of National History in Olomouc is held in Ostrava. Unfortunately, after Bukovanský's departure, no one followed up on the foundations of archaeological research in Ostrava for a long time. It is significant that the first professional full-time archaeologist working in Ostrava did not join the Ostrava Museum until more than a hundred years after the arrival of K. J. Bukovanský.

Mgr. Zbyněk Moravec
Ostravské muzeum
moravec@ostrmuz.cz